

VALUE FROM LOCAL WISDOM TO REED MAT PRODUCT DEVELOPMENT IN AMNAT CHAROEN PROVINCE

คุณค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกกของจังหวัดอำนาจเจริญ

Somsiri Potharin^{1*} สมศิริ โพธารินทร์^{1*} Julalak Banglua² จุฬาลักษณ์ บางเหลือ²

Abstract

Background and Objective: This academic article aims to explore the value of local wisdom in developing reed mat products in Plakhao Subdistrict, Mueang District, Amnat Charoen Province.

Methods: The study is based on William D. Lipe's concept of cultural resource value assessment.

Key Findings: 1. Designing reed mats with local patterns enhances the product's identity in the national market. 2. Using dyed reed fibers in the weaving process promotes skill development and value-added production. 3. The use of reed mats in religious and traditional ceremonies helps preserve cultural heritage sustainably. 4. Reed mat products generate employment and income for the local community.

Implications of the Study: The findings support the promotion of cultural tourism in the area and demonstrate the diverse values of reed mats, including symbolic, academic, aesthetic, and economic significance.

Conclusions and Future Study: Cultural heritage and local wisdom are crucial for research because they clarify historical layers and fostering respect for national traditions. Applying Thai local wisdom in reed mat product development increases value derived from natural and local environmental resources, ultimately benefiting both the community and local economy.

Academic Article

Received: 28 February 2024

Revised: 21 May 2024

Accepted: 5 June 2024

** Corresponding author*

email: somsiri.pot@mahidol.ac.th

How to cite:

Potharin, S., & Banglua, J. (2025). Value from local wisdom to reed mat product development in Amnat Charoen Province. *Fine Arts Journal: Srinakharinwirot University*, 29(1), 209-224.

Keywords: Value, Local wisdom, Reed mat, Amnat Charoen

คำสำคัญ: คุณค่า; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; เสื่อกก; อำนาจเจริญ

¹⁻²The Establishment Project of Amnat Charoen Campus, Mahidol University, Thailand

¹⁻² โครงการจัดตั้งวิทยาเขตอำนาจเจริญ มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อค้นหาคุณค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเลือกของตำบลปลาข้าว อำเภอมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ

วิธีการศึกษา: โดยใช้แนวคิดการประเมินคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรมโดยวิลเลียม ดีเลปี

ผลการศึกษาที่สำคัญ: พบว่า 1) การออกแบบเลือกให้มีลวดลายประจำท้องถิ่นช่วยสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ในตลาดระดับประเทศ 2) การนำเส้นกมามัดย้อมใช้ในการทอเสื้อช่วยสร้างความชำนาญในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เลือก 3) การใช้เลือกในพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีช่วยให้สืบทอดวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และ 4) ผลิตภัณฑ์เลือกช่วยสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

นัยสำคัญของการศึกษา: ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นคุณค่าและความหมายของเลือกในด้านต่าง ๆ ได้แก่ คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ คุณค่าเชิงวิชาการ คุณค่าเชิงสุนทรียะ และคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ

สรุปผลและแนวทางการศึกษาในอนาคต: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการวิจัยเพื่อตรวจสอบขั้นประวัติศาสตร์ที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและช่วยส่งเสริมให้มีความเคารพรักในวัฒนธรรมของชาติ การนำความภูมิปัญญาไทยมาปรับใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เลือกในจังหวัดอำนาจเจริญเป็นต้นเหตุที่ทำให้มูลค่าเพิ่มขึ้นจากทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อชุมชนและเศรษฐกิจ

1. บทนำ

วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ถึงอัตลักษณ์ของชุมชน วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับวิถีชีวิตในทุกมิติ เช่น ศาสนา ภาษา กิริยาท่าทาง การแต่งกาย ประเพณี คติความเชื่อ พิธีกรรม ดนตรี เทศกาล อาหาร เป็นต้น วัฒนธรรมได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะอันโดดเด่นและมีองค์ประกอบที่หลากหลายตามบริบทของชุมชนแต่ละแห่ง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติในหลากหลายด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านประวัติศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านรัฐศาสตร์ เป็นต้น (Bakri, Ibrahim, Ahmad, & Zaman, 2015) โดยเฉพาะด้านประวัติศาสตร์นั้น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีคุณค่าต่อการวิจัยเพื่อตรวจสอบขั้นประวัติศาสตร์ที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นตามเส้นเวลาของอารยธรรมมนุษย์และช่วยส่งเสริมให้มีความเคารพรักในวัฒนธรรมของชาติและก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อคนรุ่นหลัง (Diskul, 1996)

ตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติขององค์การยูเนสโก (UNESCO, 1972) ให้คำจำกัดความกับมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) โดยการจำแนกเป็นกลุ่มได้แก่ กลุ่มอนุสาวรีย์ กลุ่มอาคาร และกลุ่มสถานที่ทางวัฒนธรรม สำหรับปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรม (ASEAN, 2000) อธิบายว่า มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง 1) คุณค่าและแนวคิดทางวัฒนธรรมที่

สำคัญ 2) โครงสร้างและสิ่งประดิษฐ์ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ 3) สถานที่และที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่อยู่อาศัยเพื่อความอยู่รอดทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของประเพณี การดำรงชีพโดยเฉพาะ 4) มรดกที่เป็นมรดกปาฐะหรือมรดกพื้นบ้าน 5) มรดกที่เป็นลายลักษณ์อักษร และ 6) มรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นที่ยอมรับในวัฒนธรรมมวลชน ซึ่งปฏิญญาอาเซียนดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการศึกษาคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในอดีตที่ยังดำรงอยู่ในปัจจุบันเพื่อนำคุณค่าเหล่านั้นมาประเมินด้วยเทคนิคของนักวิจัยในแขนงต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย

มรดกทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรอันล้ำค่าที่ควรศึกษาโดยประเมินคุณค่าอย่างรอบด้านเพื่อการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ในการวิเคราะห์คุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถใช้กรอบการวิเคราะห์คุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมของวิลเลียม ดีโลป ซึ่งเป็นนักวิชาการทางด้านวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงโดยจำแนกไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ 2) คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ 3) คุณค่าทางเศรษฐกิจ และ 4) คุณค่าทางวิชาการ (Lipe, 1984 อ้างถึงใน กษิดเดช เนื่องจำนงค์, 2560) กรอบแนวคิดเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษาความเป็นมาของวิถีชีวิตชาวบ้านและย้ำเตือนเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่ก่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม ความมั่นคงของชาติ และเกียรติยศของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน (วันรารวี ธนัญญา, 2566)

ปัจจุบันศักยภาพของชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้นอันเป็นผลมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมที่ผ่านมา ได้เน้นการพัฒนาชุมชนมีการรวมกลุ่มเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อทำกิจกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการ/ธุรกิจของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า การให้บริการ ดำเนินการโดยคณะบุคคล/คนในชุมชนที่มีความผูกพันร่วมกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันในการคิด การจัดการผลิตและทรัพยากร โดยนำวัตถุดิบ ทรัพยากรทุกประเภท ภูมิปัญญาของชุมชนมาร่วมสร้างสรรค์ผลผลิต เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมรวมถึงการเรียนรู้ของคนในชุมชน (กันยารัตน์ เพ็งพอรู้, 2555) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) คือแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานขององค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ทางสังคม และเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555)

ภูมิปัญญาไทยเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานผสมผสานกับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมอันลึกซึ้ง เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและคงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งความงามทางศิลปะที่ได้ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกหนึ่งด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นในประเทศไทย ภูมิปัญญาไทย ยังถือเป็นผลของการประยุกต์นำวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างกว้างขวาง

ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชน (อมรรัตน์ อนันต์วรพงษ์, 2560) ประเทศไทยได้ส่งเสริมให้เกิดการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ส่งเสริมแนวความคิดการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับชุมชน สนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดการพัฒนาสินค้าและบริการจากนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ ยึดการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ พัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และรักษาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

พืชวงศ์กก (Cyperaceae) เป็นพืชล้มลุกที่มีลักษณะคล้ายหญ้า ส่วนใหญ่ลำต้นมีรูปร่างเป็นสามเหลี่ยมใบเรียงตัวเป็นสามทิศทาง กลีบรวมลดรูปเป็นขนแข็งหรือเกล็ดทั่วโลกมีประมาณ 100 สกุล 4,500 ชนิด พบกระจายพันธุ์อยู่ทั่วโลกทั้งในเขตนานและเขตอบอุ่น ยกเว้นเฉพาะในทวีปแอนตาร์กติกา พืชวงศ์กกเติบโตได้ในทุกถิ่นอาศัยโดย เฉพาะบริเวณที่มีน้ำขังหรือชื้นแฉะ ปลูกมากในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยนิยมใช้เป็นอาหาร และลำต้นของกก (*C. corymbosus* Rottb.) และกกสามเหลี่ยม (*C. malaccensis* Lam.) นิยมนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทำเครื่องจักสานที่เรียกว่า “เสื่อ” (กมลหทัย แวงวาสิต และภาสกร บุญขาลี, 2556)

“เสื่อ” จัดเป็นสินค้าหัตถกรรมจักสานประเภทหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานหลายชั่วอายุคน นอกจากนี้หากมองในมุมของการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน “เสื่อ” ถือเป็นเครื่องใช้พื้นบ้านที่ตอบสนองความต้องการในการใช้สอยของคนในชุมชนได้อย่างดี แต่หากมองในมุมของสิ่งแวดล้อม “เสื่อ” เป็นสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทเครื่องจักสานที่เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น และหากมองในมุมศิลปวัฒนธรรม “เสื่อ” มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ลักษณะเฉพาะสวยงามตัวแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ดังกล่าวนั้น “การทอเสื่อ” จึงเป็นงานจักสานที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น คือ “กก” โดยนำมาทอเป็นเสื่อผืนที่ชาวชนบทใช้กันอย่างแพร่หลาย (ลักษณพร โรจน์พิทักษ์กุล, 2557)

เสื่อ หรือ ที่ชาวอีสานเรียกว่า สาด เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ในครัวเรือนที่มีใช้กันอยู่ทั่วไปทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ เสื่อจัดเป็นปัจจัยจำเป็นอย่างหนึ่งต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในอดีต โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยนำต้นกก หรือ ต้นเฟื้อ จากพืชธรรมชาติที่ขึ้นอยู่ทั่วไปทุกภูมิภาค มาแปรสภาพโดยการผ่าเป็นซีกเล็ก ๆ ใช้มีดขูดเยื่อสีขาวคล้ายฟองน้ำที่อยู่แกนกลางของต้นกกทิ้ง เหลือไว้แค่เปลือกนอก แล้วสานทอให้เป็นแผ่นผืนเสื่อสำหรับนำมาใช้ปูลาดรองนั่งหรือนอน และที่สำคัญอย่างหนึ่งถึงกับมีคำกล่าวว่า บ้านไหนไม่มีเสื่อใช้ถือว่า พ่อ แม่ ลูก เกียจคร้านไม่มีฝีมือ หนุ่มสาวที่แต่งงานสร้างครอบครัวใหม่ หรือออกรเรือนใหม่ จะต้องเตรียมที่นอน หมอน มุ้ง ส่วนเสื่อฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมทอเสื่อสะสมไว้เป็นของออกรเรือน นอกจากนี้ ยังทอเพื่อถวายเป็นไทยทานให้กับวัดเป็นการบำรุง

ศาสนา ตลอดจนทำพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อมาอย่างยาวนานจวบจนปัจจุบัน การทอเสื่อกกของชาวจังหวัดอำนาจเจริญ นับเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการแบ่งปันเวลาว่างจากการทำไร่ ทำนา ทำสวน มาแสวงหาวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น คือ ต้นกก โดยถักทอเป็นเสื่อผืนงาม บางส่วนทอเก็บไว้เพื่อทำบุญช่วงเทศกาลตามประเพณี และบางส่วนนำมาเป็นของฝากแก่บุคคลสำคัญที่มาเยี่ยมเยือนหรือท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญ

จากการดำเนินโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) (ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ถึง 30 กันยายน พ.ศ. 2565) การลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น พบว่า ตำบลปลาเค้า อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ โดยชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวได้รวมตัวกัน เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนและคนในชุมชน ร่วมสืบสานภูมิปัญญาการทอเสื่อกกอันล้ำค่านี้ไว้ พร้อมทั้งต่อยอดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชุมชน แม้ว่าความนิยมใช้เสื่อกกเริ่มลดลงอันเนื่องมาจากกลดลายผลิตภัณฑ์เสื่อกกขาดความหลากหลายและรูปแบบของสินค้าไม่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการของที่ระลึก เช่น กระเป๋า ตะกร้า หมวก พัด และพวงกุญแจ เป็นต้น ประกอบกับปริมาณของต้นกกและไม้ไผ่ในพื้นที่ลดลง ปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลให้สารสนเทศท้องถิ่นเกี่ยวกับการทอเสื่อกกของชาวจังหวัดอำนาจเจริญสูญหายไป

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกกซึ่งได้มีผู้ศึกษาไว้หลากหลาย โดยสรุปสาระสำคัญได้ เช่น ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล (2556) ได้สร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าสถานการณ์การทอเสื่อกกของชุมชนตำบลกระทุ่มแพ้วปัจจุบันลดจำนวนน้อยลงไปมาก จึงส่งเสริมให้ชุมชนตำบลกระทุ่มแพ้วได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากเส้นกกโดยนำมาสานถักลายอิสระให้เป็นตะกร้าเอนกประสงค์ที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ในราคาสูงขึ้น พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับเครือข่ายเสื่อกกบางพลวงที่มีชื่อเสียงระดับชาติ ส่งผลให้ชุมชนได้รับความรู้ใหม่ด้านเทคนิคการย้อมสีกกแบบถักเปีย สำหรับ แววดาว เขียวภา (2545) ได้ศึกษาอาชีพจักสานบ้านท้าวบุญเรือง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อาชีพจักสานมีมานานกว่าร้อยปี ซึ่งถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผลิตภัณฑ์จักสานบ้านท้าวบุญเรือง มี 2 ประเภท คือ การสานเป็นแผ่นด้วยลวดลายต่าง ๆ และการสานกวยจากไม้ไผ่ ทั้งนี้ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมอาชีพจักสาน เช่น ควรมีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนารูปแบบและด้านการตลาดให้กับชุมชน งานวิจัยถัดไปของภัทสร ชมแก้ว (2546) ได้ศึกษาอาชีพจักสานไม้ไผ่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า อาชีพจักสานไม้ไผ่ ในตำบลนี้เริ่มมีเมื่อประมาณ 40 กว่าปีผู้คนในสมัยนั้นทำการจักสานสิ่งของเพื่อใช้เองภายในครอบครัว โดยมีไม้ไผ่อยู่ในท้องถิ่นมาใช้จักสานต่อมาได้พัฒนาลวดลายให้มีความสวยงาม มีความประณีตและความละเอียดขึ้น ด้วยการสานเป็นลายตัวหนังสือและรูป 12 ราศี ซึ่งกลายเป็นเอกลักษณ์ของตำบลบ้านใหม่สืบมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับงานวิจัยของอัญชลี คงทอง (2553) ซึ่งได้ศึกษาแบบอย่างในการพัฒนา

อาชีพจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า การรวมกลุ่มผู้มีอาชีพจักสานต้องอาศัยความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมเป็นทุนประกอบกับความเสียสละจากผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง รวมทั้งสร้างเวทีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการตลาดและด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้กลุ่มอาชีพ จักสานประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

สำหรับคุณค่าของเสื่อกกในบริบทของจังหวัดอำนาจเจริญ วิเคราะห์ด้วยแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ (Cultural capital) โดยพิจารณาทั้ง 2 ประเภท คือ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (Tangible and intangible cultural capital) (กษิดเดช เนื่องจำนงค์, 2560) พบว่า ภูมิปัญญาในการทอเสื่อกกของตำบลปลาเค้า อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และทุนทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ กล่าวคือ รูปแบบของเสื่อกกอำนาจเจริญนั้น ผ่านการออกแบบเพื่อรองรับการใช้งานตาม เทศกาลงานบุญประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชาวจังหวัด อำนาจเจริญ สำหรับตลาดได้มีการเชื่อมโยงถึงความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงทางอาหารของจังหวัด อำนาจเจริญ เช่น ลายปลาตะเพียน ลายขิดยกดอก เป็นต้น และมีการนำเศษผ้าไหมมาตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้ เพิ่มความสวยงามและโดดเด่นยิ่งขึ้น ซึ่งกลายเป็นสินค้าหรือทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และสามารถ นำไปต่อยอดเป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจของจังหวัดอำนาจเจริญได้ในอนาคต

ดังนั้น คณะทำงานโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) โดยความรับผิดชอบของสำนักวิจัยและบริการวิชาการ โครงการจัดตั้งวิทยาเขต อำนาจเจริญ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รับผิดชอบพื้นที่ 43 ตำบลในจังหวัดอำนาจเจริญ จึงเข้าไปดำเนินการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเสื่อกกเชิงสร้างสรรค์ของตำบลปลาเค้า อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ หลังจากได้ดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังกล่าว คณะทำงานจึงได้ค้นหาคุณค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเสื่อกกเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่แห่งนี้ โดยใช้แนวคิดการประเมินคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรมของวิลเลียม ดีไลป์ นักวิชาการทางวัฒนธรรมที่ได้เสนอแนวคิดการประเมินคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมไว้ 4 ประเด็น คือ 1) คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ในทางประวัติศาสตร์ 2) คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ 3) คุณค่าทางเศรษฐกิจ และ 4) คุณค่าทางวิชาการ โดยกรอบเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน (Lipe, 1984 อ้างถึงใน กษิดเดช เนื่องจำนงค์, 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ผ่านมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มรดกเหล่านี้ เป็นทรัพยากรล้ำค่าที่ควรได้รับการศึกษาและประเมินคุณค่าในทุกด้าน เพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ปัจจุบันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถนำมาพัฒนาเป็นพื้นฐานใน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้ โดยเฉพาะจังหวัดอำนาจเจริญ “การทอเสื่อกก” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ที่ได้ยกระดับให้กลายเป็นสินค้าหัตถกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน การค้นหาคุณค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิดการประเมินคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมกับศิลปหัตถกรรมด้านการทอเสื่อกกของจังหวัดอำนาจเจริญ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการวิเคราะห์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนอันควรอนุรักษ์ไว้สืบไป

2. คุณค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกกของจังหวัดอำนาจเจริญ

2.1 คุณค่าจากการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเสื่อกกของจังหวัดอำนาจเจริญ

จากการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกก ตำบลปลาเค้า อำเภอมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ชุมชนได้แปรสภาพต้นกกให้เป็นเส้น ย้อมสี สานทอให้เป็นผืนเพื่อใช้ปูรองนั่งหรือนอน และใช้ร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ โดยมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บเกี่ยวต้นกกเพื่อนำมาใช้ทอเสื่อ เริ่มจากการตัดต้นกกมาทั้งต้น โดยเลือกต้นกกที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 2 เดือน ความยาวของต้น 120-200 เซนติเมตร หรือสังเกตดอกของต้นกกที่จะออกเป็นสีขาวครีมและบานเต็มที่ การเก็บเกี่ยวจะใช้มีดตัดบริเวณโคนต้นกกที่มีขนาดเหมาะสมที่จะต้นและคัดเลือกขนาดตามที่ต้องการหลังจากนั้นจะใช้มีดเล็ก ๆ หรือเข็มหรือเหล็กแหลมผ่าตามยาวลำของต้นกก 1 ต้นจะผ่าเส้นได้ประมาณ 2-4 เส้น ใช้มีดขูดเยื่อสีขาวคล้ายฟองน้ำที่อยู่แกนกลางของกกทิ้งเหลือไว้แค่เปลือกนอกเท่านั้น ซึ่งจำนวนเส้นกกที่ผ่าได้จะขึ้นอยู่กับขนาดเล็กละเอียดหรือใหญ่ของกก เส้นกกที่ผ่าได้มีขนาดยาวหรือสั้นก็ขึ้นอยู่กับความสูงของต้นกกเช่นกัน หากต้นกกมีขนาดสูงจะผ่าได้ยาวก็สามารถนำมาทอเสื่อได้หน้าเสื่อกกว้างมาก หากต้นกกสั้นหรือเตี้ยก็จะผ่าได้สั้นและทอเสื่อได้หน้าเสื่อแคบเช่นกัน

ขั้นตอนที่ 2 การนำกกออกมาผึ่งแดด หลังจากที่ได้ชาวชุมชนตำบลปลาเค้าได้ “จักกก” หรือฉีกต้นกกให้เป็นเส้นเรียบร้อยแล้ว ได้นำเส้นกกประมาณ 1 กำมือ มามัดรวบปลาย นำไปแขวนตากบนราวให้แห้งประมาณ 5-7 แดด (5-7 วัน) หรือจนกว่าเส้นกกจะเปลี่ยนเป็นสีขาวครีม หรือ สีเป็นสีน้ำตาลอมขาว ถ้าหากผึ่งแดดไม่แห้งเส้นกกจะยังคงมีสีเขียวเมื่อนำไปย้อมสีจะไม่ติดทนทาน จากนั้นเมื่อเห็นว่ากกแห้งดีแล้วก็เก็บมัดรวมกันไว้เป็นมัด ๆ เพื่อใช้ทอเสื่อต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การย้อมสีเส้นกกให้ติดทนนาน โดยการเตรียมภาชนะต้มน้ำตามขนาดที่เหมาะสม ต้มน้ำให้เดือด จากนั้นผสมสีย้อมที่ต้องการในหม้อต้ม นำเส้นกกที่แช่น้ำโซเดียมเบนโซเอทเพื่อป้องกันการเกิดเชื้อราไว้แล้ว 12 ชั่วโมง ใส่ลงในหม้อต้ม ใช้เวลาต้มประมาณ 20-30 นาที หลังจากการย้อมสีแล้วจะนำเส้นล้างน้ำเปล่า 2 รอบ นำออกมาผึ่งแดดแขวนตากบนราว 1 แดด (1 วัน) หรือจนกว่าจะแห้งสนิท เมื่อแห้งสนิทดีแล้ว จึงสามารถนำมาทำเป็นเส้นเพื่อทอเสื่อเป็นผืนได้

ขั้นตอนที่ 4 การทอเสื่ออก เริ่มต้นด้วยการกางกึ่งทอเสื่อตามขนาดที่ต้องการ ร้อยเชือกในลอนหรือเชือกเอ็นใส่ฟืม การทอเสื่อจะมี 2 คน โดย 1 คน ทำหน้าที่จับฟืมให้หยายและคว่ำสลับกันเพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างเส้นเอ็น และอีก 1 คน สอดไม้พุ่งพร้อมเส้นกกที่ละเส้นผ่านช่องว่างระหว่างเส้นเอ็นจนสุดขอบฟืมแล้วชักไม้พุ่งออก จากนั้นคนจับฟืมจะกระแทกฟืมเข้าหาตัวให้เส้นกกเรียงเสมอกัน ทอแบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนสุดขอบก็หรือได้ขนาดตามต้องการ หลังจากนั้นเสื่อที่ทอเป็นผืนแล้วนำไปผึ่งแดดให้แห้งสนิทและเก็บในที่ร่ม โดยนำกกหรือไผ่มากรีดออกเป็นเส้นไปตากแดดประมาณ 1 อาทิตย์

ขั้นตอนที่ 5 การแปรรูปเสื่ออกให้เป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ โดยตัดและเย็บจักร เพื่อออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กระเป๋า เบาะรองนั่ง กล่องกระดาษทิชชู และผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น อีกทั้งนำเศษผ้าไหมมาตกแต่งผลิตภัณฑ์ บางขั้นตอนอาจใช้วิธีการเย็บมือ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของผลิตภัณฑ์ และวัตถุดิบอื่นที่ใช้เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเสื่ออก เช่น หนัง ผ้าบุ ห่วงโลหะ กระดุม เป็นต้น

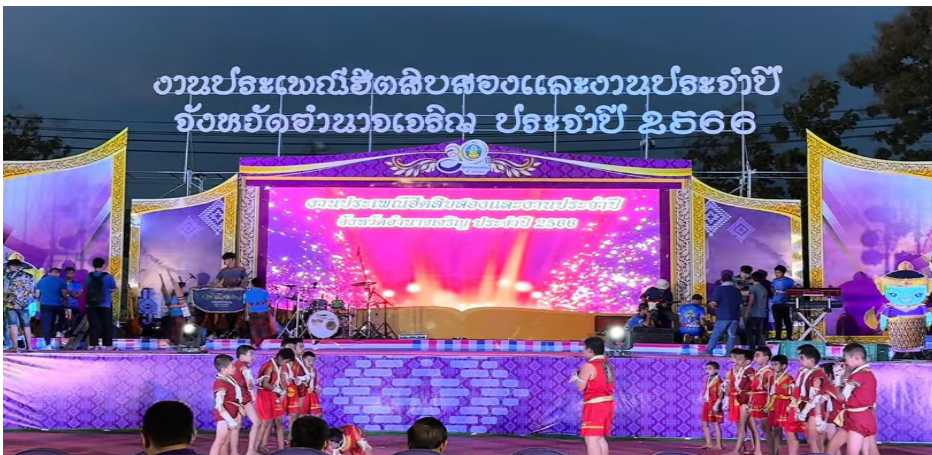
ภาพที่ 1 การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอเสื่ออก ณ ต.ปลาเค้า อ.เมืองอำนาจเจริญ จ.อำนาจเจริญ (สมศิริ โพธารินทร์ และจุฬาลักษณ์ บางเหลือ, ประเทศไทย, 2565)

ภาพที่ 2 การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น จักสานจากไม้ไผ่ ณ ต.ปลาเค้า อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ (สมศิริ โพธารินทร์ และจุฬาลักษณ์ บางเหลือ, ประเทศไทย, 2565)

2.2 คุณค่าที่เกิดจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอำนาจเจริญ

2.2.1 คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic/Associative value) สำหรับคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนาและวัฒนธรรมของชาวจังหวัดอำนาจเจริญ เช่น การทำบุญที่วัดหรือการร่วมงานประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ โดยผู้ทำบุญจะนั่งอยู่บนเสื่อทำให้เสื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพและการบูชา โดยเฉพาะการใช้เสื่อในงานบูชาบรรพบุรุษในศาลากลางบ้าน นอกจากนี้การใช้เสื่อในงานบุญยังสะท้อนถึงการเตรียมตัวและการสร้างพื้นที่สำหรับการบูชาอย่างเป็นทางการ เป็นการแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และศาสนา อีกทั้งเสื่อยังเป็นสัญลักษณ์ของความสงบสุข เพราะกลิ่นหอมอย่างประณีตงดงาม และยังเชื่อมโยงกับ “ธรรมชาติ” เพราะนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ให้เหมาะสำหรับงานประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และพิธีสำคัญของจังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพที่ 3 งานประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่และงานประจำปีจังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2566
(สมศิริ โพธารินทร์ และจุฬาลักษณ์ บางเหลือ, ประเทศไทย, 2565)

2.2.2 คุณค่าเชิงวิชาการ (Academic value) ในส่วนของคุณค่าเชิงวิชาการที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นช่วยแก้ปัญหาด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเสื่อ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาล ทำให้ชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยคณะทำงานได้เชิญให้ผู้ประกอบการเป็นวิทยากรสอนความรู้แก่นักเรียนในชุมชนและผู้สนใจทั่วไป นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่เกิดขึ้นยังช่วยบรรเทาปัญหาในเรื่องผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่น ช่วยเพิ่มลวดลายใหม่ที่น่าสนใจ และช่วยแนะนำเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายดังแสดงในภาพที่ 4-7 แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการทอเสื่อ

ของชาวจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ผสมผสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิม ผ่านงานฝีมืออันละเอียดประณีตจากเส้นกกเส้นเล็กสม่ำเสมอ มีความละเอียดในการทอแน่น เส้นไข่ม้วนาว และ ลวดลายสวยงามแปลกตา โดยมีการสร้างลวดลายโดยใช้ไม้พื้หรือไม้เก็บลายหรือกระบอกละลายที่ทำจากท่อพีวีซีมาช่วยในการทอลายขีดแทนการเก็บลายที่ละไม้ และมีการมัดย้อมตามลวดลายที่ออกแบบไว้ ซึ่งมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ เมื่อบูรณาการกับการอบรมด้านเทคนิควิธีการออกแบบลวดลายเสื้ออกที่ต้องการลงบนกระดาษกราฟ เพื่อให้เห็นรายละเอียดที่ชัดเจนและสะดวกต่อการมัดย้อมเส้นกก เป็นการสร้างลวดลายที่แปลกใหม่ให้กับคนในชุมชนได้เรียนรู้และสร้างสรรค์อย่างทันสมัย ทำให้ชุมชนเกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ทางสังคมที่สามารถพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นสืบต่อไป

ภาพที่ 4 การให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อพัฒนารูปแบบและลวดลายจากต้นกก
(สมศิริ โพธารินทร์ และจุฬาลักษณ์ บางเหลือ, ประเทศไทย, 2565)

2.2.3 คุณค่าเชิงสุนทรียะ (Aesthetic value) สำหรับคุณค่าเชิงสุนทรียะที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเสื้ออกของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเสื้ออกที่พัฒนาขึ้นสามารถต่อยอดทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เป็นเสื้ออกเชิงแฟชั่น (fashion mat) กล่าวคือ เสื้อที่ใช้ในการนำลาย

ปลาตะเพียนและลายขิดยกดอกมาใส่ในเสื้อและนำไปทำเป็นกระเป๋า ตกแต่งด้วยเศษผ้าไหม สามารถสร้างคุณค่าเชิงสุนทรียะให้สูงขึ้นได้ เนื่องจากเสื้อลายปลาตะเพียนสามารถเป็นแรงบันดาลใจถึงความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงทางอาหาร สำหรับเสื้อลายขิดยกดอกเป็นลวดลายที่สะท้อนจากลักษณะทางกายภาพของต้นกกที่นำมาสร้างสรรค์ได้สีให้สวยงามและน่าทึ่งได้ การนำลายปลาตะเพียนและลายขิดยกดอกจากเดิมที่ใช้อยู่แค่การทอเสื้อ โดยนำมาต่อยอดในผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น หมวก กระเป๋า แผ่นรองจาน ม่านบังแดด และ พวงกุญแจ เป็นต้น โดยนำนวัตกรรมเกี่ยวกับการย้อมกันเชื้อราได้นำสารโซเดียมเบนโซเอต มาใช้เพื่อป้องกันเชื้อราที่เกิดจากต้นกกได้ง่าย การออกแบบดังกล่าว มักใช้เทคนิคการมัดย้อม อันจะเกิดลายบนเส้นกก ซึ่งสามารถเพิ่มความมีชีวิตชีวาและความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเสื้ออกของจังหวัดอำนาจเจริญด้วยความหลากหลายและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สร้างสรรค์ไว้อย่างสวยงาม แสดงถึงความตั้งใจ ความภาคภูมิใจ และความรักในมรดกทางภูมิปัญญาการทอเสื้ออกสามารถสร้างแรงบันดาลใจถึงความภาคภูมิใจทั้งกลุ่มผู้ทอ และผู้บริโภคซึ่งช่วยเพิ่มความมีชีวิตชีวาและความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์เสื้ออก

ภาพที่ 5 การส่งเสริมให้เยาวชนออกร้าน (On-site) เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากต้นกกและไม้ไผ่ (สมศิริ โพธารินทร์ และจุฬาลักษณ์ บางเหลือ, ประเทศไทย, 2565)

2.2.4 คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ (Economic value) สำหรับคุณค่าเชิงเศรษฐกิจที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเปลือกของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเปลือกที่พัฒนาขึ้นสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ และส่งเสริมการท่องเที่ยว กล่าวคือ เปลือกแบบธรรมดาราคาแผ่นละ 800 บาท เมื่อนำเปลือกมาแบ่งออกเป็นแผ่นเล็ก ๆ และแปรรูปเป็นกระเป๋าสตางค์ พร้อมทั้งได้ออกแบบโลโก้ป้าย (Tag) ผลิตภัณฑ์จากต้นกก ภายใต้สัญลักษณ์ทางการค้า (Brand) ว่า “KOK KUNYAI” สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับเปลือกเป็นกระเป๋าสตางค์ได้จำนวน 5 ใบ โดยกำหนดราคาขายไว้ที่ 699-1,699 บาท รวมทั้งมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายทุกมิติ ทั้งการขายแบบออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันซึ่งกำลังเป็นที่นิยมเช่น Shopee และ Facebook รวมไปถึงการขายแบบออฟไลน์ผ่าน บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีอำนาจเจริญ จำกัด โดยออกร้านในงานแสดงสินค้าประจำปีของจังหวัดอำนาจเจริญ

KOK KUNYAI
Summapi Learning Amnatcharoen

ผลิตภัณฑ์จากต้นกกราชินี

เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากต้นกก ราชินี โดยนำมาทอเป็นเสื่อ และขึ้น รูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยมี กรรมวิธีที่ละเอียดอ่อน และใช้ความ ละเมียดละไมในการผลิต

ข้อควรระวัง :

ห้ามซักทำความสะอาด ใช้ผ้าชุบ น้ำแล้วเช็ดบริเวณรอยเปื้อน นำไป ตากในที่ร่ม หรือเป่าให้แห้งด้วย พัดลม

ราคา บาท

ผลิตและจำหน่ายโดย
แหล่งเรียนรู้สืบมะปี่
60 หมู่ 3 บ้านปลาข้าว ต.ปลาข้าว
อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ 37000

 088-1010299
 สืบมะปี่-อำนาจเจริญ
Summapi Learning

ผลิตภัณฑ์จักสานจาก ไม้ไผ่ตำบลปลาข้าว

งานแฮนด์เมด
ฝีมือประณีตสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่ ตำบลปลาข้าว

เป็นผลิตภัณฑ์จากต้นไผ่ จากหัตถกรรมจักสาน ฝีมือประณีต ทุกชิ้นตอน เหมาะสำหรับตกแต่ง สวยงาม และเป็นวัสดุอุปกรณ์ใช้ ในครัวเรือน โดยชาวชุมชนตำบล ปลาข้าว

ข้อควรระวัง :

ห้ามซักทำความสะอาด เก็บในที่ ที่ไม่มีความชื้น ใช้ผ้าชุบน้ำแล้วเช็ด บริเวณรอยเปื้อน นำไปตากในที่ร่ม หรือเป่าให้แห้งด้วยพัดลม

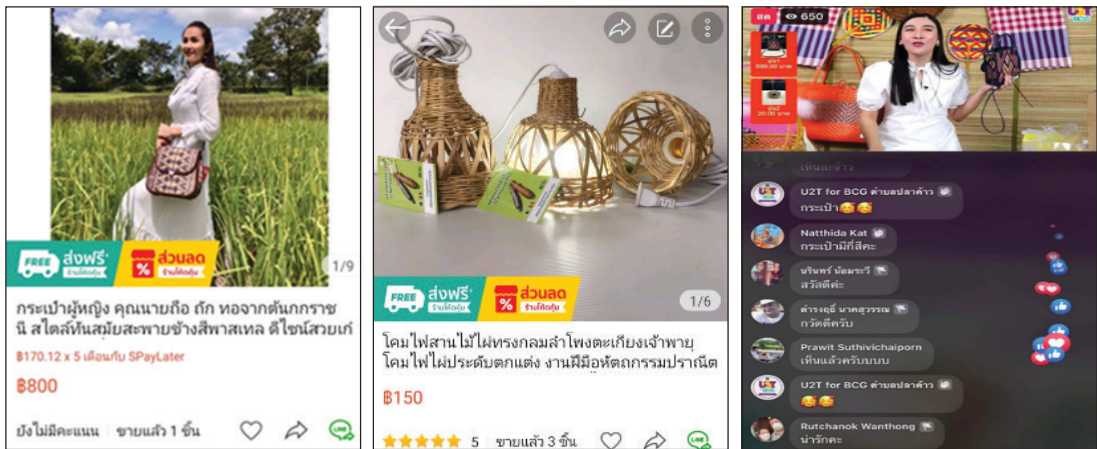
ราคา บาท

ผลิตและจำหน่ายโดย
แหล่งเรียนรู้สืบมะปี่
60 หมู่ 3 บ้านปลาข้าว ต.ปลาข้าว
อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ 37000

 088-1010299
 สืบมะปี่-อำนาจเจริญ
Summapi Learning

ภาพที่ 6 ฉลากผลิตภัณฑ์จากต้นกก และ ฉลากผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ (สมศิริ โพธารินทร์ และจุฬาลักษณ์ บางเหลือ, ประเทศไทย, 2565)

ภาพที่ 7 การให้ความรู้เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากต้นกกและไม้ไผ่ผ่านช่องทางออนไลน์ (Online) ด้วยร้านค้าบนแอปพลิเคชันของช้อปปี้ คือ <https://shopee.co.th/baanseun.pinngam> (สมศิริ โพธารินทร์ และจุฬาลักษณ์ บางเหลือ, ประเทศไทย, 2565)

3. บทสรุป

วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในทุกมิติ วัฒนธรรมได้สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะอันโดดเด่นและหลากหลายตามบริบทของแต่ละชุมชน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการวิจัย เพื่อตรวจสอบขั้นประวัติศาสตร์ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและช่วยส่งเสริมให้มีความเคารพรักในวัฒนธรรมของชาติ การอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของนานาชาติสำหรับภูมิภาคสำหรับภูมิภาคไทยซึ่งเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตและสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดให้เป็นทุนทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า อีกทั้งยังก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น โดยเฉพาะพืชวงศ์กก (Cyperaceae) ที่ชาวจังหวัดอำนาจเจริญนำมาปรับและประยุกต์ใช้ด้วยภูมิปัญญาและนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกก พบว่า การนำความภูมิปัญญาไทยมาปรับใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกกในจังหวัดอำนาจเจริญเป็นต้นเหตุที่ทำให้มูลค่าเพิ่มขึ้นจากทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อชุมชนและเศรษฐกิจ ดังนี้

3.1 คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ การใช้เสื่อกกที่มีลวดลายและลายประจำท้องถิ่น เช่น ลายปลาตะเพียน ลายชิต หรือลายธรรมดา มีความหมายสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความเป็นเอกลักษณ์และมีมูลค่าสูงขึ้นในตลาดภายในจังหวัดและภายในประเทศ

3.2 คุณค่าเชิงวิชาการ การที่ชาวจังหวัดอำนาจเจริญนำเส้นกมาใช้ทอเสื่อและผลิตภัณฑ์อื่นๆ จนต่อมาได้เป็นวัสดุที่มีคุณภาพและความทนทาน รวมทั้งได้เรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเสื่ออกให้เป็นระบบ ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะและความชำนาญด้านผลิตภัณฑ์เสื่ออกของชาวจังหวัดอำนาจเจริญให้มีความสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

3.3 คุณค่าเชิงสุนทรีย์ การใช้ผลิตภัณฑ์เสื่ออกในพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวจังหวัดอำนาจเจริญช่วยให้เสื่ออกมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมและชีวิตประจำวันของชาวจังหวัดอำนาจเจริญ รวมทั้งช่วยให้สืบทอดประเพณีและคติความเชื่อให้ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดได้อย่างยั่งยืน

3.4 คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ การที่ชาวจังหวัดอำนาจเจริญได้ทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่ออกช่วยสร้างรายได้และมีงานทำให้กับชุมชน พร้อมทั้งเสริมสร้างฐานการผลิตและการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวสำหรับชุมชนท้องถิ่น

4. รายการอ้างอิง

- กมลหทัย แวงวาสิต และภาสกร บุญชาติ, (2556). สันฐานวิทยาเปรียบเทียบของผลพีชวงศ์กมเผ่า Cypereae บางชนิดในประเทศไทย. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 32(6), 752-760.
- กษิตเดช เนื่องจำนงค์. (2560). ผ้าขาม้า: คุณค่าและความหมายจากทุนทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 21(1), 94-93.
- กันยารัตน์ เฟิงพอรู. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตมีนบุรีและเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภัสสร ชมแก้ว. (2546). อาชีพการจักสานไม้ไผ่และการสร้างเครือข่ายการค้า ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล. (2557). การต่อยอดภูมิปัญญาการทอเสื่ออกโดยการออกแบบและพัฒนาตลาดด้วยรูปทรงเรขาคณิตของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่ออกบางพลวง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี. *ปราจีนบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์*.
- วันเรารวี ธนัญญา. (2566). การประเมินความริเริ่มด้านความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน สำหรับย่านมรดกทางวัฒนธรรม: การศึกษาเปรียบเทียบนโยบายและการปฏิบัติในประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร.
- แหวดาว เขียวภา. (2545). อาชีพจักสานบ้านท้าวบุญเรือง อำเภอบางดง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). *การส่งเสริมคุณลักษณะผู้เรียนยุคใหม่เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองด้วยการบูรณาการไอซีทีในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อัญชลี คงทอง. (2553). *แบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสาน อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- อมรรัตน์ อนันต์วรพงษ์. (2560). *หลักการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ASEAN. (2000). *ASEAN Declaration on cultural heritage*, Bangkok, Thailand. Retrieved February 7, 2024, from <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/01/ASEAN-Declaration-on-Cultural-Heritage.pdf>
- Bakri, A.F., Ibrahim, N., Ahmad, S.S., & Zaman, N.Q. (2015). Valuing built cultural heritage in a Malaysian urban context. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 170, 381-389.
- Diskul, S. (1996). *Traveling civilization: Researching archaeology in Thailand collection of articles in the writings of Professor Momchao Suphatradit Diskul*. Bangkok: Progressive Business Publishing House.
- UNESCO. (1972). *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. Retrieved February 9, 2024, from <https://whc.unesco.org/en/conventioncontext/>